

Ilie Minea despre istoriografia românească, 1933-1939

Paul E. MICHELSON*

Introducere

În cadrul acestui studiu ne propunem să analizăm prelegerile inaugurale ale cursurilor susținute la Universitatea din Iași de Ilie Minea, profesor de Istoria românilor între 1933 și 1939¹. Minea a fost medievalist și creatorul a ceea ce s-ar putea numi „școala de istorie ieșeană”². În 1925 a fondat revista „Cercetări istorice”³ și în 1941 a înființat Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” la Iași⁴, precursorii

* Huntington University, SUA; pmichelson@huntington.edu.

¹ Pentru cariera lui Minea, a se vedea Paul E. Michelson, *Ilie Minea and the Iasi Interwar School of History*, în Victor Spinei și Gheorghe Cliveti (ed.), *Historia sub specie aeternitatis. In honorem magistri Alexandru Zub*, București/Brăila, Editura Academiei Române/Muzeul Brăilei, Editura Istros, 2009, p. 141-155; Ioan Lupaș, *Ilie Minea (1881-1943)*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj”, vol. 9, 1943-1944, p. 624-626; *Ilie Minea*, în „Revista istorică română”, vol. 13, 1943, p. 101-106. Despre scrierile lui Minea, vezi E. Diaconescu, *Opera științifică a profesorului Ilie Minea*, în „Studii și cercetări istorice”, vol. 18, 1943, p. 8-24; N. Grigoraș, *Publicațiile profesorului Ilie Minea*, în „Studii și cercetări istorice”, vol. 18, 1943, p. 469-480; D. Ciurea, *Referiri asupra operei istorice a lui Ilie Minea*, în AIIAI, vol. 25, nr. 2, 1988, p. 461-463. Pentru detalii despre primul curs al lui Minea la Iași în 1920-1921, vezi Stelian Mîndruț, *Profesorul Ilie Minea și cursul de Istoria Românilor de la Facultatea de Litere din Iași în anul 1920-1921*, în AIIAI, vol. 25, nr. 2, 1988, p. 465-468. Detalii suplimentare sunt preluate tacit de la Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, tabel cronologic, bibliografie și indici de Lucian Nastasă, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1996, și de la Cătălina Elena Chelcu, *Ilie Minea*, în Victor Spinei și Dorina N. Rusu (ed.), *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. III, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer a Muzeului Național al Bucovinei, 2021, p. 236-237.

² Lucian Nastasă, *Eforturi de instituționalizare a istoriei la Iași: Ilie Minea*, în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 121-128; vezi și Al. Zub, *Istorie și istorici în România interbelică*, Iași, Editura Junimea, 1989, p. 180-181, despre ideea de „școală”.

³ Pentru discuție, vezi Lucian Nastasă, *Revista „Cercetări istorice” ca un instrument formativ*, în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 99-102; Dorina N. Rusu, *Ilie Minea și revista sa de istorie*, în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 103-114. Pentru cuprinsul revistei, vezi Dorina N. Rusu, *Cercetări istorice 1925-1947. Bibliografie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.

⁴ Al. Zub, *Istorie și istorici...*, p. 180-184; Al. Andronic, *Premisele și problematica Institutului de Istorie Națională A. D. Xenopol*, în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 129-135.

actualului „Anuar al Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»” din Iași și al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași.

Este important de menționat că Ilie Minea era de origine transilvăneană; se născuse în Turcheș, deci era „un ardelean intransigent”⁵. A fost educat în școli românești, printre care și celebrul Liceu „Andrei Șaguna” din Brașov, unde a fost coleg de clasă cu Ioan Lupaș și Octavian Goga. Acest om cu maniere blânde făcea, așadar, parte din generația militantă de intelectuali transilvăneni. „A fost un om blajin, cum spunem noi românii, dar necruțător cu impostorii”, a scris despre el fostul său student Al. Andronic⁶. Același lucru s-ar putea spune și despre atitudinea sa față de cei pe care îi percepea ca dușmani ai românilor și ai românismului. În 1900, Minea și Lupaș s-au înscris la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta, unde Minea a terminat în 1907 un doctorat.

Ilie Minea a venit în cele din urmă la București în 1910, unde a studiat cu Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan și N. Iorga. În 1919, a fost numit suplinitor la catedra de Istoria românilor a Facultății de Filosofie și Litere la Universitatea din Iași și, în 1922, a fost numit profesor titular la catedra de Istoria românilor la universitatea ieșeană.

Prelegerile lui Minea s-au axat pe istoriografia românească contemporană și au fost publicate în 1939 într-un volum modest, cu un titlu straniu: *Paralipomena*⁷. Volumul include scrieri ce completează lucrările anterioare sau tratează lucruri trecute înainte cu vederea⁸. Este un titlu care reflectă clar modestia tipică a lui Minea⁹.

Prelegerile sale au tratat șase subiecte istoriografice importante:

- 1) Locul lui D. Onciul în istoriografia românească;
- 2) Există tendințe noi în istoriografia românească de azi?;
- 3) Când începe istoria noastră contemporană?;

⁵ Al. Andronic, *Profesorul Ilie Minea. Evocări din anii 1933-1943*, în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 152.

⁶ Al. Andronic, *Evocări din anii 1933-1943*, în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 155.

⁷ Ilie Minea, *Paralipomena. Lecții inaugurale ținute la Universitatea din Iași*, Iași, Tipografia Presa Bună, 1939, 73 p. Prelegerile au fost publicate și în „Cercetări istorice”, vol. 13-16 (1940), nr. 1-2, p. 597-669; I. Agrigoroaiei, V. Cristian, I. Toderașcu (ed.), *Prelegeri universitare inaugurale. Un secol de gândire istoriografică românească, 1834-1943*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1993; Al. Zub, *Ilie Minea în orizontul generalităților istorice*, în *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 41 și urm.

⁸ Vezi *Paralipomena*, în C. T. Onions (ed.), *Oxford Universal Dictionary on Historical Principles*, ediția a treia revizuită cu addenda, Oxford, Clarendon Press, 1955, p. 1439; și „Paralipomene”, în *Dicționarul explicativ al limbii române* online, la <https://dexonline.ro/definitie/paralipomene>, ultima accesare 16 mai 2023.

⁹ Felul său de a fi l-a costat probabil alegerea în Academia Română de două ori: o dată în 1933 și a doua oară în 1934, deși de fiecare dată a fost recomandat de N. Iorga. Despre personalitatea lui Minea vezi N. Grigoraș, *Profesorul Ilie Minea. Amintiri*, Al. Boldur, *Ilie Minea. Figura fostului director al Institutului de Istoria Românilor A. D. Xenopol*, Al. Andronic, *Profesorul Ilie Minea. Evocări din anii 1933-1943*, Paul Mihail, *Profesorul Ilie Minea în relație cu un student de la Chișinău*, toate în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)*, p. 143-148, 149-151, 152-155, respectiv 156-161.

- 4) Cum s-a scris istoria veche românească?;
- 5) Istoriografia românească și arta;
- 6) Despre Miron Costin.

Această serie de prelegeri, publicată în 1943, cu doar patru ani înainte de moartea prematură la vârsta de 61 de ani, oferă un rezumat excelent al concepțiilor istoriografice mature ale lui Minea, și aruncă o nouă lumină asupra istoriografiei românești, cu deosebire asupra „Epocii de Aur” a scrisului istoric românesc¹⁰. Să ne întoarcem acum la examinarea ideilor sale.

Prelegerile profesorului în perioada 1933-1939

Ne propunem să analizăm prelegerile profesorului Minea în ordine cronologică, începând din 1933 și terminând cu 1939. Nu este ordinea în care apar în carte¹¹, dar aceasta ne va ajuta să le urmărim din punctul de vedere al dezvoltării.

A) Prima prelegere a lui Minea a fost „Despre Miron Costin”, susținută la 4 noiembrie 1933¹². A fost un punct de plecare firesc, deoarece Minea era un medievist ale cărui publicații majore se ocupau de *Principatele românești și de politica orientală a împăratului Sigismund. Note istorice* (1919)¹³ și *Despre Dimitrie Cantemir. Omul. Scriitorul. Domnitorul* (1926)¹⁴.

Anul 1933 a însemnat și aniversarea a 300 de ani de la nașterea lui Miron Costin. Pentru Minea, aceasta a fost o confirmare a adaptării de către Dimitrie Onciul a teoriilor lui Ottokar Lorenz despre importanța generațiilor și a secolelor în istorie și istoriografie. În cazul românesc, această serie a dus la nașterea României Mare¹⁵.

De ce este important Miron Costin? Potrivit lui Minea,

Costin, [...] prin lucrările sale și prin activitatea sa politică, s-a ridicat la o înălțime deosebită de notorietate. Spiritualitatea moldovenească cu activitatea de istoric și literat a lui Miron Costin începe acel apogeu, la lumina căruia se dezvoltă rodul bogat al strădaniei științifice și literare a lui Dimitrie Cantemir¹⁶.

¹⁰ Al. Andronic, *Profesorul Ilie Minea. Evocări din anii 1933-1943*, în Al. Zub (ed.), *Ilie Minea (1881-1943)* p. 152. Andronic a urmat cursul de istorie al lui Minea în anii 1934-1937.

¹¹ De ce au fost publicate în ordine necronologică nu a fost explicat de către autor.

¹² Ilie Minea, *Despre Miron Costin*, în *Paralipomena...*, p. 55-73.

¹³ Idem, *Principatele române și politica orientală a împăratului Sigismund. Note istorice*, București, Convorbiri Literare, 1919.

¹⁴ Idem, *Despre Dimitrie Cantemir. Omul. Scriitorul. Domnitorul*, Iași, Viața Românească, 1926.

¹⁵ Idem, *Paralipomena...*, p. 55. Pentru aplicarea de către Onciul a teoriei lui Lorenz în România, vezi Dimitrie Onciul, *Fazele dezvoltării istorice a poporului și statului român*, discurs rostit în Academia Română, 14 mai 1919, retipărit în Dimitrie Onciul, *Scrieri istorice*, ediție critică de Aurelian Sacerdoțeanu, vol. II, București, Editura Științifică, 1968, p. 299-325.

¹⁶ Ilie Minea, *Paralipomena...*, p. 55. Despre locul lui Miron Costin în istoriografia românească, vezi Paul E. Michelson, *The Origins of the Romanian Historiographical Tradition and the Development of Romanian Historism*, în Gheorghe Cliveti (ed.), *Clio în oglindiri de sine: Academicianului Alexandru Zub. Omagiu*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, p. 161-178.

Mai departe, notează Minea, Costin și Cantemir „au fost purtătorii de cuvânt ai năzuinței românești [...], au crezut în forța culturii, în puterea științei”. Mai consideră că Miron Costin „a trăit vremuri hotărâtoare pentru noi”¹⁷. Trecând în revistă cariera cronicarului, cea mai mare parte a prelegerii promovează ideea că Miron Costin a fost un personaj important atât ca politician/diplomat, cât și ca scriitor¹⁸, iar „opera lui a rămas unică și clasică”¹⁹.

B) Prelegerea din 1934 ar fi putut fi o surpriză pentru publicul lui Ilie Minea. Tema a fost „Istoria și arta românească”, susținută la 14 noiembrie²⁰. Autorul începe prin a spune că prelegerile sale de deschidere erau „un obicei adoptat de mine încă de la începutul cursurilor pe care le țin ca, în prima zi de curs în fiecare an, să tratez înaintea dv. câteva principii generale istoriografice în legătură cu Istoria Românilor...”²¹. Minea susține că „Istoria e o știință care lucrează cu date, care are materialul său, documente, cronici, memorii și altele. Prima etapă a strădaniei istoriografice [...] consistă în critica acestui material”. Așadar, până în acest punct, reiese că istoria este o știință bazată pe fapte²².

Odată lucrul conștientizat și formulat, următorul pas este interpretarea, însoțită, firește, de subiectivitate: „opera istoricului [...] este prezentată ca o creație personală, scriitorul este un artist”. Istoria devine o artă, cu alte cuvinte „creația istoricului are o altă culme afară de prezentarea materialului, este generalizare”. Iar generalizarea și imaginația sunt arte²³.

Pentru a înțelege valoarea artei pentru *istoric*, mai ales în abordarea eroilor naționali și a specificului național, Minea discută despre o serie de scriitori, unii dintre ei istorici, alții nu: Bogdan Petriceicu Hasdeu, Costache Negruzzi, Alexandru Odobescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea și Mihail Sadoveanu. Retoric, Minea le pune studenților săi întrebarea: „Cine învață mai multe despre istorie: cititorii de documente adunate obositor sau cititorii de ficțiune?”. Cine a aflat mai multe, cititorii *Istoriei critice* a lui Hasdeu sau cititorii ficțiunii acestuia, *Ion Vodă cel Cumplit*, ai nuvelei *Alexandru Lăpușneanu* de Negruzzi, sau ai romanului istoric *Viața lui Ștefan cel Mare* de Sadoveanu? Altfel spus: „Câți oameni au citit *Istoria critică* a lui Hasdeu?” versus „Câtă lume îl citește pe Sadoveanu?”²⁴.

Până la urmă, pentru Minea, istoria este atât o știință, cât și o artă.

C) A urmat, la 7 noiembrie 1935, cea de-a treia prelegere a lui Minea: „Când începe istoria noastră contimporană?”²⁵. Punctul său de plecare l-au constituit două recenzii ale lui N. Iorga asupra unor monografii în limba engleză:

¹⁷ Ilie Minea, *Paralipomena...*, p. 57.

¹⁸ *Ibidem*, p. 57-72.

¹⁹ *Ibidem*, p. 72.

²⁰ Ilie Minea, *Istoria și arta românească*, în *ibidem*, p. 45-54.

²¹ *Ibidem*, p. 45.

²² *Ibidem*, p. 48-49.

²³ *Ibidem*, p. 49-51.

²⁴ *Ibidem*, p. 50-54.

²⁵ Ilie Minea, *Când începe istoria noastră contimporană?*, în *Paralipomena...*, p. 26-34.

W. G. East, *The Union of Moldova and Wallachia* (1929)²⁶, și T. W. Riker, *The Making of Roumania* (1931)²⁷. Iorga a recomandat „ca cercetătorii noștri de istorie să se preocupe mai mult decât până atunci de istoria mai nouă românească”. Adevărat, „are multe părți nelămurite”, dar o mare parte din ea este de importanță națională²⁸. În mod surprinzător pentru un medievist preocupat în principal de documentele prăfuite, Minea cere, de fapt, aici mai multă istorie contemporană, în concordanță cu Iorga: „scrieți mai multă istorie românească contemporană!”²⁹.

Dar când începe „istoria contemporană”? Lucrurile i se păreau clare studentului Minea, dar nimic nu rămâne clar până la urmă. Se pare că ne este ușor să scriem „despre omul medieval, omul modern”, dar „mai puțin despre cel contemporan”. Oricum, nici aceste periodizări nu au o aplicație universală, căci „dacă lumea apuseană este drept să zică că la 1789 începe o istorie contemporană [...] această periodizare nu se poate aplica la istoria Românilor”³⁰.

Care a fost atunci soluția lui Ilie Minea? A optat pentru împărțirea istoriei românilor în patru mari epoci:

1) Istoria veche până-n sec. VII, către sfârșitul trebui să admitem mijirea statului românesc nord-dunărean, 2) istoria medievală până'n sec. XIV-lea, când se consolidează ca stat: Muntenia și Moldova, 3) istoria modernă vremea ce a urmat până la 1848 și 4) istoria contemporană dela anul 1848 până în zilele noastre³¹.

D) În 1936, Minea a deschis cursul universitar la 2 noiembrie, cu prelegerea „Cum s'a scris istoria veche românească”³². A început astfel discursul: „Cu dreptate s-a afirmat că istoriografia este în continuare prefacere, că nu este o știință care să se schimbe, care să înoiască așa de grăbit, dela o zi la alta, ca știința istorie”³³. Mai departe, a subliniat diferențele considerabile existente între Nicolae Iorga, A. D. Xenopol, Dimitrie Onciul și C. C. Giurescu referitoare la modul în care au sintetizat istoria veche românească. Care este explicația? Era vorba despre o bază de documentare diferită, despre diferențe ale talentului scriitorilor? Sau este vorba despre modul diferit în care aceștia tratează popoarele vecine? Sau, încă mai important, despre un instrumentar specific?

²⁶ W. G. East, *The Union of Moldavia and Wallachia, 1859. An Episode in Diplomatic History*, Cambridge, Cambridge University Press, 1929.

²⁷ T. W. Riker, *The Making of Roumania: A Study of an International Problem, 1856-1866*, New York Oxford University Press, 1931. Cartea lui Riker a fost atât de apreciată de istoricii români, încât a fost tradusă: T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România. Studiul unei probleme internaționale, 1856-1866*, traducere de Alice L. Bădescu, cu un cuvânt înainte de Generalul R. Rosetti, publicată în 1940 sau 1941 la București.

²⁸ Ilie Minea, *Paralipomena...*, p. 26.

²⁹ *Ibidem*, p. 29.

³⁰ *Ibidem*, p. 30-32.

³¹ *Ibidem*, p. 34.

³² Ilie Minea, *Cum s'a scris istoria veche românească*, în *ibidem*, p. 35-44.

³³ Ilie Minea, *Paralipomena...*, p. 25.

Problema principală, totuși, potrivit lui Minea, este că istoria veche „s-a scris după stat și nu după popoare, și cum neamul românesc s-a alcătuit aparte politicește târziu [...] evident că multe părți din Istoria Românilor au rămas în penumbră, dacă nu în umbră totală”³⁴. Interogația „Istoria românilor?” sau „Istoria României?” este valabilă și astăzi.

A doua problemă rezidă în caracterul limitat și întâmplător al surselor. Astfel, „pentru foarte multă vreme, din istoria noastră”, pur și simplu ne lipsesc „izvoarele necesare toate”³⁵. Asta se dovedește a fi într-adevăr o problemă, deoarece istoricii străini s-au grăbit să compenseze lipsa informației prin umplerea golurilor în moduri care li se potrivesc, stabilind astfel agenda pentru disputele ulterioare. Din nefericire, „premedita neadevărului în istorie e cu atât mai aproape, cu cât te depărtezi de informație”, iar istoricul „uneori din 2-3 informații, trebuie să reconstruiască vremurile pe care le cercetează”. Adesea, diletanții se avântă acolo unde istoricii adevărați se tem să calce³⁶. Confuziile dintre metodele istoriei și cele specifice altor discipline sunt, de asemenea, în măsură să amplifice dificultatea. „Discordia e uneori mare între filologie și istorie”, dar „pentru vremurile vechi se poate scrie numai în baza limbei”³⁷.

„Altă dificultate a istoriei vechi”, scrie Minea, „a fost că nu se putu hotărî, ușor și fără replică, de când să fie începută [...]. În această privință istoriografia românească n-a fost nici... de aceeași părere”. La fel s-ar putea spune despre sfârșitul epocii antice³⁸. În același timp, diverse scheme de periodizare păreau a fi „scrise după [...] probleme politice [...]”³⁹. Minea trece în revistă abordările diverșilor istorici români față de arheologie/protoistorie și istoria medievală. El a concluzionat că această problemă va continua să fie dezbătută, în parte pentru că descoperirea unor noi surse pare improbabilă⁴⁰.

E) Prelegerea susținută la 1 noiembrie 1937 se intitula „Există tendințe noi în istoriografia românească de azi?”⁴¹, fiind, din punct de vedere istoriografic, una dintre cele mai interesante și utile din această serie. „Istoriografia apoi aproape totdeauna [...] a ajuns o funcție socială [...]. Fiecare generație urmărește un oarecare ideal politic, social, și economic [...]. Fiecare vreme are istoriografia sa”. Astfel, vor exista întotdeauna noi tendințe în istoriografie⁴². Este important să fim conștienți de acest lucru, deoarece: „Fenomenele istorice sunt văzute în diverse chipuri de diverse generații și epoci, deci cu vremea a trebuit să se producă o mentalitate istorică [...]”⁴³.

³⁴ *Ibidem*, p. 35-36.

³⁵ *Ibidem*, p. 36.

³⁶ *Ibidem*, p. 36-37.

³⁷ *Ibidem*, p. 37-38.

³⁸ *Ibidem*, p. 38-40.

³⁹ *Ibidem*, p. 38.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 42.

⁴¹ Ilie Minea, *Există tendințe noi în istoriografia românească de azi?*, în *ibidem*, p. 10-25.

⁴² Ilie Minea, *Paralipomena...*, p. 10-11.

⁴³ *Ibidem*, p. 11.

Urmează o cercetare a „vechilor tendințe” din istoriografia românească (și europeană): abordarea providențială/religioasă, abordarea moralistă, abordarea raționalistă, abordarea pragmatică, abordarea politică, abordarea eroului, abordarea materialistă, abordarea arhetipului, abordarea individualistă metodologică, abordarea națională și așa mai departe. Minea califică abordarea națională drept perenă – cel puțin parțial – deoarece „reprezintă o formă de manifestare a vitalității aceluiași popor [...]”. În acest sens, istoriografia ajunge și rămâne o funcțiune națională”. Totuși, lucrările anterioare, cu vicii de abordare, cu o tratare incompletă sau bazate pe dovezi limitate sunt departe de a fi inutile și merită să fie explorate de noile abordări care, probabil, vor trebui, la rândul lor, evaluate prin abordări și mai noi și tot așa mai departe, *ad infinitum*⁴⁴.

Și cum rămânem cu „noile tendințe”? Minea menționează următoarele, într-o altă listă lungă: istorie socială, istorie a civilizației/metaistoriei, istorie sociologizantă, istorie ciclică, istorie instituțională, istorie juridică, istorie economică, istoricism, istorie progresistă, istorie metafizică, istorie aleatorie, istorie ca artă, istorie monografică, sinteze istorice, istoria științifică, istoria pozitivistă și materialismul istoric și așa mai departe. Apoi, sunt identificați reprezentanți ai unora dintre aceste tendințe: B. P. Hasdeu, A. D. Xenopol, C. D. Gherea, Șt. Zeletin, P. P. Panaitescu, A. Oțetea, D. Onciul, N. Bălcescu, Al. Tocilescu, Ioan Bogdan, N. Iorga, Al. Lapedatu, I. Lupaș, S. Dragomir, I. Nistor și C. C. Giurescu⁴⁵. În general, Minea nu critică aceste tendințe, ci se mulțumește să le enumere studenților săi.

F) Ultima conferință de deschidere a cursului, susținută de Ilie Minea la 3 noiembrie 1938, a fost „Locul lui D. Onciul în istoriografia românească”⁴⁶. Profesorul explică auditoriului său că aceste prelegeri de deschidere se concentrează, în general, asupra unor probleme istoriografice având un scop concret: „Încerc să leg cursurile mele de actualitate [...]”. Totuși, subiectul său pentru această prelegere a fost o persoană, un savant „care a dat contribuții de o valoare foarte mare istoriografiei românești”. Era vorba despre profesorul, mentorul și modelul său academic, Dimitrie Onciul⁴⁷.

Minea amintește elevilor săi că istoria „dintre toate științele este cea mai directă și în cea mai strânsă legătură cu vremea în care se construiește. Mai târziu, din operele istoriografice s-ar putea reconstrui istoria vremii în care au fost scrise”. De astfel, crede el, „istoriografia românească a avut un rol permanent pentru rezolvarea idealului românesc în sens național”⁴⁸.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 11-14.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 13-25.

⁴⁶ Ilie Minea, *Locul lui D. Onciul în istoriografia românească*, în *ibidem*, p. 1-9.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 1-3. Despre Onciul și generația formativă a istoriografiei românești, vezi Paul E. Michelson, *The Birth of Critical Historiography in Romania: The Contributions of Ioan Bogdan, Dimitrie Onciul, and Constantin Giurescu*, în „Analele Universității București”, *Istorie*, vol. 32, 1983, p. 59-76.

⁴⁸ Ilie Minea, *Paralipomena...*, p. 2-3.

Deși a publicat relativ puțin, Dimitrie Onciul a fost creatorul și animatorul unei școli de istorie: „Majoritatea elevilor lui scriu astăzi ca reprezentanți de istorie românească. Cunoștea meșteșugul de a scrie istorie și îl transmitea și celor care cari îl înconjur”. Prin scrierile și învățăturile sale, el a fost revelat ca „un spirit simetric”. Bunăoară, „Cursul de istorie românească” a fost pentru studenții săi „un îndreptariu”, dar autorul nu l-a publicat niciodată pentru că „nu a socotit că cursul este bun de tipar”⁴⁹.

Minea subliniază importanța originii bucovinene a lui Onciul, a tradițiilor culturale. Firește, la devenirea sa a contat și faptul că, la fel precum mulți alți intelectuali români, era fiul unui preot ortodox educat. La rândul său, cariera și opera lui Onciul au inspirat un alt mare istoric bucovinean, Ion Nistor⁵⁰. Cel din urmă a adăugat un alt strat important de cultură, frecventând Universitatea din Viena, unde a studiat cu Ottokar Lorenz și Franz Miklosich. Colaborator la Junimea, a câștigat sprijinul lui Titu Maiorescu, devenind în 1895 profesor de istorie la Universitatea din București⁵¹. Restul carierei remarcabile a lui Onciul este conturată în detaliu, de la implicarea sa istoriografică în controversa Rösler, la cercetările despre întemeierea Moldovei și Munteniei, terminând cu activitatea de la Academia Română și Arhivele Statului.

În loc de concluzii

Al. Zub a rezumat astfel contribuția lui Ilie Minea la istoriografia românească: „I. Minea e cel care, făcând din seminarul său un bun laborator, a pregătit noi devoțiuni în domeniu, punând accent pe o informație cât mai amplă și prin stăpânirea deplină a metodologiei”⁵².

Acest lucru este exemplificat prin prelegerile anuale de deschidere a cursurilor adunate în *Paralipomena*. Discursurile lui Minea sunt sobre, bine informate și argumentate. Polemica istoriografică – atât de tipică epocii interbelice și care de fapt a fost o caracteristică esențială a istoriografiei românești moderne – lipsește în mare măsură din aceste prelegeri, lucru în concordanță cu propriul temperament al lui Minea (în afară de chestiunile referitoare la Ardeal). Bineînțeles că era un înfocat naționalist român, dar ce intelectual român nu a fost astfel pe vremea și în circumstanțele lui? Cu toate acestea, se pare că naționalismul i-a colorat scrierile mai puțin decât opera majorității contemporanilor săi.

Este ușor să fii de acord cu descrierea realizată de Zub personajului lui Ilie Minea: „Pentru toți, Ilie Minea a rămas un exemplu de probitate științifică, de metodă și de rigoare”⁵³. Cunoștințele despre disciplina sa, limbile necesare și

⁴⁹ *Ibidem*, p. 3-4.

⁵⁰ Despre contextul bucovinean și cariera timpurie a lui Nistor, vezi Paul E. Michelson, *Ion I. Nistor and the Development of Romanian Historiography in Bucovina to the Union of 1918*, în „Codrul Cosminului”, vol. 16, 2010, nr. 1, p. 59-81.

⁵¹ Ilie Minea, *Paralipomena...*, p. 5-7.

⁵² Al. Zub, *Istorie și istorici...*, p. 181.

⁵³ *Ibidem*, p. 183.

specializările auxiliare relevante au fost substanțiale. Totuși, foarte rar se aventura dincolo de surse sau în diverse speculații. A fost un adept al abordării critice, dar s-a abținut de la polemici și atacuri *ad hominem* asupra altor istorici. În toate acestea, și-a emulat mentorul Dimitrie Onciul.

În spiritul ideilor formulate în prelegeri, Minea și discipolii săi au produs câteva lucrări de impact asupra disciplinei istorice. Scrierile lor au fost produsul unei munci persistente și sârguincioase bazate pe o erudiție nepretențioasă, dar evidentă. Meritul și utilitatea unor astfel de cercetări și studii trebuie apreciate istoriografic. De altfel, școala lui Minea ar putea constitui un model de considerat, dar nu ca singura metodă de studiu istoric, ci ca o componentă necesară unei istoriografii naționale echilibrate și sănătoase.

Ilie Minea on Romanian Historiography, 1933-1939

(Abstract)

Keywords: Ilie Minea, lectures, Iași school of history, Interwar Romanian historiography.

The paper is a study of Ilie Minea's inaugural course lectures from 1933 to 1938. Ilie Minea's knowledge of his discipline, the necessary languages, and the relevant auxiliary specializations was substantial. However, the historian very rarely ventured beyond the sources or into speculation. He was a follower of the critical approach but refrained from polemic and *ad hominem* attacks on other historians. The inaugural lectures are interesting both in themselves and due to the insights they give into the historical approach of Minea and the interwar Iași school of history.